

در دنیای کنونی و در شرایطی که تحولات جهانی در همهٔ زمینه‌ها (سیاست، اقتصاد و فرهنگ) پرشتاب است، تأکید بر هویت ملی و توجه به تاریخ، اهمیت ویژه‌ای دارد و معلمان تاریخ در این باره مسئولیت بسیار سنگینی به عهده دارند. لذا شایسته است بیشتر از گذشته نقش و وظایف خود را یادآوری کنیم و در ارائهٔ تدریس مناسب آن‌ها را به کار ببریم. مجموعهٔ حاضر، نکات مهم نظرات کارشناسان تاریخ و سخنان سردبیر مجلهٔ رشد آموزش تاریخ است که در شماره‌های گوناگون مجلهٔ مذکور آمده‌اند.

سی نکته برای تدریس موفق معلم تاریخ

۱. چون درس تاریخ از میراث گذشتگان سخن می‌گوید، همه نسبت به آن احساس تعلق دارند. به عبارتی، تاریخ در شکل‌گیری فرهنگ مشترک جامعه نقش اساسی دارد؛ پس علاقه به تاریخ را در دانش‌آموزان تقویت کنیم.
۲. برای شروع و خاتمهٔ تدریس لازم است طرحی مناسب در نظر بگیریم.
۳. شایسته است ترکیبی از علم، ادب، متانت و احترام به شاگرد در شخصیت معلم تاریخ جمع باشد.
۴. تأثیر حسن برخورد و خوش اخلاقی دبیران تاریخ در افزایش میزان علاقهٔ دانش‌آموزان به این درس قابل توجه است.
۵. هنر بیان در درس تاریخ اهمیت بسیار دارد. بیان زیبا و دل‌نشین و کلام شیرین، هم به خوبی بر دل می‌نشیند، هم کلاس را جذاب می‌کند و هم فهم مطلب را آسان می‌سازد.
۶. رسالت درس تاریخ را باور داشته باشیم که تاریخ معلم انسان‌هاست.
۷. برای درس تاریخ هدفی مشخص کنیم و آن هدف، اعتلای مبانی اخلاق حمیدهٔ انسانی در دانش‌آموزان باشد. تاریخ را به گونه‌ای تدریس کنیم که زمینه‌ساز تربیت شهروند آگاه و متعهد شود.
۸. باید این امکان برای معلمان تاریخ فراهم شود که از خلاقیت‌ها، استعدادها و علایق خود در تدریس مباحث تاریخی استفاده کنند. این امر آنان را به تدریس موفق‌تری می‌کند و موجب تلاش مضاعفشان در تفهیم مطالب به دانش‌آموزان می‌شود.
۹. به جایگاه تاریخ در قرآن توجه کنیم.
۱۰. آشنایی معلم با رویکردهای جدید در آموزش و مهارت او در استفاده از روش‌های مناسب تدریس می‌تواند برخی کاستی‌ها را در حیطه‌های دیگر پوشش دهد. به‌طور قطع، نوآوری و پویایی مداوم در روش‌های تدریس، سهم بزرگی در موفقیت نظام آموزشی دارد.
۱۱. باید به تأثیر رسانه‌های دیداری در آموزش تاریخ (استفاده از عکس، نقاشی، چارت و پوستر و استفاده از رایانه در کلاس) توجه شود.
۱۲. بازدید از موزه در آموزش تاریخ ضرورت دارد. در واقع، دانش‌آموزان مطالب و درس‌ها را با استفاده از شیوهٔ آموزش دیداری و عینی، بهتر فرا می‌گیرند. بنابراین، شایسته است معلم تاریخ از آموزش سمعی و بصری بیشتر بهره بگیرد و آموزش

سکینه سلیقه دار

دبیر تاریخ. شهر تهران

بعضی مفاهیم را با بازدید از اماکن تاریخی توأم کند.

۱۳. باید با دانش‌های جنبی دیگر از قبیل جامعه‌شناسی، باستان‌شناسی، سیاست، اقتصاد و علم شناخت وجه تسمیه نام‌های جغرافیایی (توپو نومی) آشنایی نسبی داشته باشد.

۱۴. باید به روخوانی، صحیح خواندن و درست ادا کردن کلمات و مفاهیم تاریخی توجه کند.

۱۵. اگر معلم تاریخ از امکانات و دستاوردهای علم جغرافیا در کار خود بهره بگیرد، موفق‌تر خواهد بود. بهره‌گیری از جغرافیا در آموزش و پژوهش تاریخ به درک بهتر گذشته کمک می‌کند.

۱۶. لازم است معلم تاریخ به میزان قابل توجهی شعر، حکایت، مثل، نکته جالب و اخبار دور و نزدیک را در حافظه داشته باشد و با درک شرایط کلاس، به‌طور متناسب سخن بگوید.

۱۷. باید از رمان‌های تاریخی استفاده کند؛ این کار باعث شیرینی کلاس، جذب دانش‌آموزان و علاقه‌مندی بیشتر آن‌ها می‌شود.

۱۸. برای ارتقای فرهنگ و جامعه‌پذیری دانش‌آموزان می‌توانیم از درس تاریخ کمک اساسی بگیریم. این همه در صورتی ممکن است که کلاس درس تاریخ محل فهمیدن و اندیشیدن باشد و آثار آن در رفتار دانش‌آموزان متبلور شود.

۱۹. در کلاس تاریخ، هرگز نباید به پرسش‌های دانش‌آموزان به‌طور مکانیکی پاسخ داد. در مجموع، تاریخ مقوله‌ای دیالکتیکی است و باید از تدریس آن به روش مکانیکی پرهیز شود.

۲۰. معلم در تدریس تاریخ، باید به آموزش مفهوم زمان و مکان و مفهوم

تغییر و توالی (به معنی پی در پی آمدن) توجه لازم را داشته باشد.

۲۱. باید دانش و توانایی کافی برای مقایسه مسائل و وقایع هم‌زمان و مشابه را داشته باشد.

۲۲. برای کیفیت بخشیدن به تدریس، باید به منابع اصلی مراجعه کند و در برخی جلسات، متن اصلی را در کلاس ارائه دهد.

۲۳. باید به این نکته توجه داشته باشد که در تدریس دوره‌های گوناگون تاریخی، فضاسازی و نحوه بیان نباید یکسان باشد. برای مثال، زبان مورد استفاده و فضاسازی مربوط به حمله مغولان به ایران، با جنگ‌های ایران و عثمانی متفاوت است.

۲۴. از تبلیغ شخصیت پرستی، قهرمان تراشی و داوری نهایی و شتاب‌زده باید احتراز کند.

۲۵. او باید مواظب باشد که با بیان مطالب احساسی و عاطفی، که کم هم نیستند، تخم ستیز و نفرت و خشونت را در ذهن دانش‌آموزان نکارد.

۲۶. باید جست‌وجوگر و به دنبال تفاوت‌ها و تغییرات حقیقی باشد و در واقع فکر و نگاه تاریخی داشته باشد.

۲۷. او با ذخیره‌ای غنی و گسترده از معلومات و موازین بشری سر و کار دارد. تاریخ او را با عرصه‌ای وسیع از تجربه‌های انسان آشنا می‌سازد. بدین لحاظ تدریس توأم با موفقیت درس تاریخ، با مطالعه مداوم، کسب دانش و تعمیق هر چه بیشتر آموخته‌ها ملازمت دارد. در کنار تلاش‌هایی که برای دانش‌افزایی معلمان تاریخ صورت می‌گیرد، خود آنان باید تلاشی شایسته در این عرصه داشته باشند.

۲۸. تاریخ در بردارنده شرح مجاهدات انسان‌های پر تلاش و فکور، و ستمگری‌ها، کوتاه اندیشی‌ها و نابخردی‌هایی است که از بعضی انسان‌ها در طول تاریخ دیده شده است. از این منظر، معلم تاریخ می‌تواند در تعالی اخلاق عمومی و گسترش بینش مردم به قلمروی وسیع‌تر و سطحی بالاتر، کمک شایانی کند.

۲۹. به منظور عبرت گرفتن از تاریخ به عنوان اساس بینش فلسفی تاریخ، معلم تاریخ لازم است سیر پیروزمندانه حق‌پرستان و حقیقت‌طلبان در تاریخ را مد نظر قرار دهد.

۳۰. تاریخ گذشته خویش را نمی‌توان نفی کرد اما بدون شک می‌توان آن را نقد کرد. در تاریخ نکات مثبت و منفی و زشت و زیبا بسیارند که می‌توانند دست‌مایه نقد باشند. از سویی، انسان‌ها دوستدار حقیقت، زیبایی، عدالت و انسانیت‌اند و با نقد و انتقاد پرده از بسیاری واقعیت‌های پنهان برمی‌دارند. به این ترتیب، نقد حتی در خشک‌ترین شیوه‌اش نیز متضمن نفی نیست. از تحریف و تحریب تاریخ خویش پرهیزیم و با تأکید بر نقاط مثبت، ضمن گرامیداشت تاریخ گذشته، به نسل کنونی بیاموزیم که چگونه تاریخ‌ساز باشد.

منابع

۱. خیراندیش، عبدالرسول. رشد آموزش تاریخ.
۲. سالاری خیابانی، مریم. رشد آموزش تاریخ، شماره ۴۰. پاییز ۱۳۸۹.
۳. کیوان، مهدی. رشد آموزش تاریخ، شماره ۲۴. پاییز ۱۳۸۵.
۴. کیوان، مهدی. رشد آموزش تاریخ، شماره ۸ زمستان ۱۳۸۰.
۵. برادران شکوهی، سیروس. رشد آموزش تاریخ، شماره ۱۳. سال پنجم. ۱۳۸۲.
۶. آرام، محمدباقر. رشد آموزش تاریخ، شماره ۳. پاییز ۱۳۷۹.